Zugestellt durch Post.at! / Dostavila avstrijska pošta!

NAŠA VAS UNSER DORF

WWW.SPD-RADISE.AT

Glasilo slovenskega prosvetnega društva Radiše
Mitteilungsblatt des Slowenischen Kulturvereines Radsberg

SPD Radiše

Štev. / Nr. 45 Junij / Juni 2012 Letnik / Jahrgang 23

Mak, mak, mak
sredi polja kima,
mak, mak, mak
rdečo kapo ima.

Pravi mu sončece žareče:
»Daj, odkrij
mi se!« On se neče.
...
A jesen
je prišla in zima,
gologlav
mak na polju kima.
...

OTON ŽUPANČIČ

Der Herrgott håt glåcht,
wie er er's Landle håt gmåcht,
håt si selber recht gwundert
über går so viel Prächt.

Da seint Wies'n und Felder
und Wåld – weite Strich,
brave Leut, liabe Örtlan,
guate Albm, schöns Viech.
...

PRIMUS LESSIAK

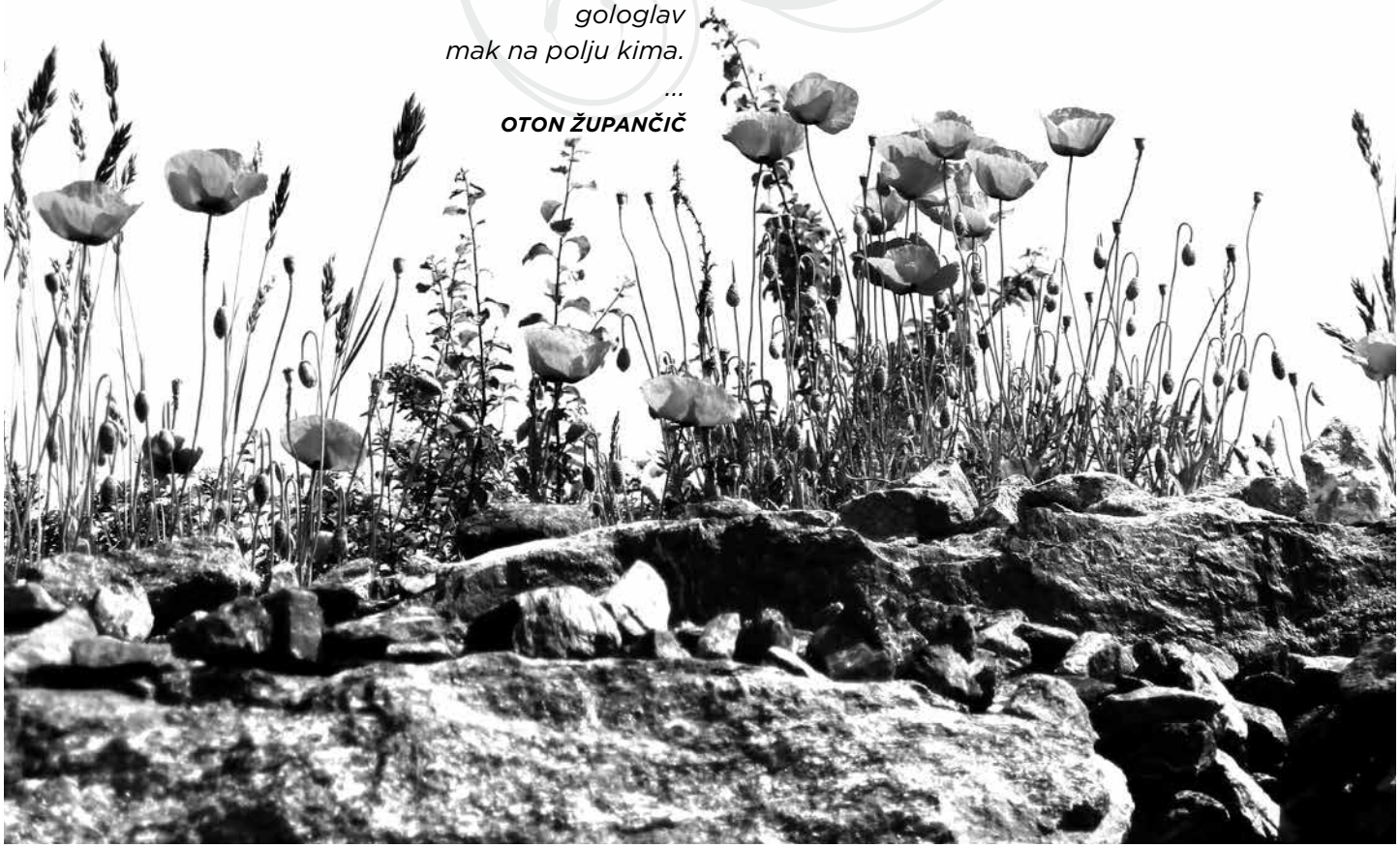

Konec spominjanja?

Ali je treba razglabljati sedemdeset let po izgonu koroških slovenskih družin o preteklosti in oživljati spomin na žalostne dogodke v času svetovne morije. Res je, da ima mlajša generacija drugačen odnos do teh dogodkov, kot so ga imeli neposredno prizadeti. Vendar pomeni soočanje z zgodovino prednikov in sorodnikov razkrivanje lastnih korenin. Oni, ki so utrpeli strahote nasilja, z doraščajočimi o tem niso veliko govorili, mogoče iz sramu ne, zaradi bojazni ali z željo, da bi mlajšim prihranili soočanje s trpljenjem, tegobami in krivicami. Vseeno mladi rod razmišlja in išče informacije iz drugih virov. Razloge za molk je treba iskati tudi v tem, da se je posluževal nacionalsocalistični režim domačih privržencev za uresničevanje velenemških sanj. Deportacijo vaščanov je ta ali drugi pohlepno izrabljal v svoje namene in lastno korist. Vedenje o tem in travmatična doživetja zaposlujejo še živeče izseljence. Pomembno je, da se o dogajanju čim več pove in zapiše. Preteklost z vsemi zapleti in grdobijami vred je treba približati mladini, ki je neobremenjena, odprta in pripravljena, da se trezno sooči z zgodovino prednikov, ki je hkrati njena lastna zgodovina. Radiško društvo se je ob obletnici s sveto mašo v farni cerkvi in z dostojno svečanostjo pred pomnikom spomnilo izseljenih družin iz radiških vasi.

Tomaž Ogris približuje v knjigi Anisja bralcu ob primeru svoje mame življenjsko usodo prisilnih delavcev v času druge svetovne vojne. Tudi ta del domače zgodovine je bil izrinjen, kajti prizadeti so molčali, ker so bili v skrbeh za obstoj, sovedci so molčali, ker prinaša razkrivanje resnic same nevšečnosti, storilci so molčali, ker niso hoteli, da bi prišle na svetlo sence zlih dejanj. Knjiga je za Radišane in za bralce širom dežele del nazornega spominjanja na usode ljudi, ki so jih utrpeli zaradi nečloveškega političnega sistema in svetovne vojne.

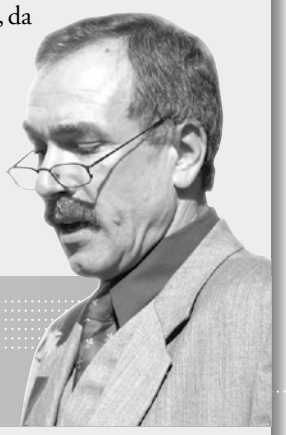

Predsednik meni...
Der Obmann meint...

Nuži Wieser

Ende des Erinnerns?

Anlässlich des siebzigsten Jahrestages *der Vertreibung slowenischer Familien stellt man sich die Frage über die Sinnhaftigkeit des Erinnerns an das unrühmliche und unmenschliche Handeln während der nationalsozialistischen Gewaltherrschaft. Sieben Jahrzehnte sind eine lange Zeit. Für die jüngere Generation sind die tragischen Ereignisse und Schicksale der Deportation schwer nachvollziehbar. Das Befassen mit der Geschichte unserer Vorfahren, der Verwandten und Bekannten ist für Jüngere von Bedeutung. Es geht darum, die Hintergründe der Grausamkeiten in den einzelnen Ortschaften begreifen zu lernen. Die Betroffenen haben wenig darüber gesprochen, möglicherweise aus Furcht oder Scham, sie wollten die Erinnerung an ihr Leid, das Unrecht und den Hass nicht wachrufen. Viel später wurde es den Nachfahren bewusst, wie schrecklich die versuchte Verwirklichung des großdeutschen Traumes gewesen sein musste. Die Vertreibung wurde mitunter von den Nachbarn und Ortsbewohnern ausgenützt, um sich am fremdem Hab und Gut zu bereichern. Eine derartige Verrohung ist die Folge gewaltbereiter Machtstrukturen. Traumatische Erfahrungen ziehen viel Leid nach sich. »Niemals wieder!« muss ein allgemeines Anliegen friedliebender Menschen werden. Der Jugend soll die Möglichkeit zu mehr Information geboten werden, denn sie ist für einen offenen und unbelasteten Zugang zur Vergangenheit fähig.*

Tomaž Ogris hat mit der Publikation ANISJA die Schicksale der Zwangsarbeiter in der NS- Zeit am Beispiel seiner Mutter in beiden Landessprachen beschrieben. Auch dieses Thema wird kaum angesprochen, obwohl es in jedem Dorf präsent ist. Die Betroffenen, die Wissenden und die Beteiligten schweigen, alle glauben, gute Gründe dafür zu haben. Das Buch ist ein Teil des Erinnerns, informativ und wertvoll.

KÄRNTEN bm:bwk

Impressum: **NAŠA VAS / UNSER DORF** Lastnik in izdajatelj / Medieninhaber und Verleger: Slovensko prosvetno društvo „Radiše“. Za vsebino odgovarja / Für den Inhalt verantwortlich: Nuži Wieser, Oberkreuth / Zg. Rute 16, A-9065 Ebenthal/Žrelec; Tisk / Druck: Drava, Klagenfurt/Celovec *nasavas@spd-radise.at*

kronika

Novoletno petje

Po stari navadi so obiskali pevci moškega zbora 29., 30. in 31. decembra 2011 ob prehodu iz starega v novo leto domove radiških družin in zapeli starodavno novoletno pesem. Kot zmeraj so bili povsod lepo sprejeti.

Pevci pospremijo s starodavno pesmijo vstop v novo leto.

Zum Jahreswechsel wurden die Familien in ihren Eigenheimen von den Sängern des Männerchores besucht. Die Bewohner nahmen das altehrwürdige Radsberger Neujahrslied und die guten Wünsche für das neue Jahr dankbar entgegen.

36. Radiški ples

14. januarja 2012 je bilo nadaljevanje dolgega niza plesno-zabavnih prireditev Slovenskega prosvetnega društva na Radišah. Prireditev je bila kot zmeraj skrbno pripravljena. Zabavali so godci in pevci ansambla Svetlin, poskrbljeno je bilo za uživanje izbranih pijač in okusnih prigrizkov, nastopila je dekliška plesna skupina Mojce Horvat iz Ljubljane, dragoceni dobitki so zbujali skomine po bogatem srečolovu. (Dobitnik televizorja kot glavne nagrade je bil Siegi Taferner.) Bilo je zabavno in veselo. Škoda, da ni več ljudi zvedelo za izredno prireditev in prišlo v radiški kulturni dom.

Za zabavo in dobro vzdušje je bilo poskrbljeno.

Mlade plesalke so bile paša za oči.

Der Radsberger Tanz ist eine Unterhaltungsveranstaltung mit langer Tradition, bekannt wegen der hohen Qualität des Dargebotenen: Musik, Speisen, Getränke, Rahmenprogramm sowie ein Glückshafen mit wertvollen Treffern. Bei einem derartigen Angebot werden nächstes Mal sicherlich mehr Besucher den Weg in den Tanzsaal finden.

Prireditev za generacijo 50+

Domače društvo skuša ustreči željam in potrebam vseh ljudi, mladih in starejših, temperamentnih in umirjenih, sproščenih in zamišljenih. Prireditelji imajo kdaj pa kdaj v mislih predvsem zrelejšo generacijo kot ciljno skupino. Le-ta se rada ob starih posnetkih skupno spominja minulih dni in se ob novejših slikah razveseljuje pogledov na lepote narave, ki jih sama le s težavo obiskuje. Tomaž Ogris je 4. februarja 2012 pokazal s prezentacijo „Po Koroškem, po Kranjskem“ lepote bližnje in širše okolice ter posnetke iz minulih časov. Tovrstna prireditev postaja tudi za mlajše vse bolj privlačna. Nuži Wieser je z orglicami in kitaro poskrbel za glasbeni okvir.

Mit der Bildpräsentation „Unterwegs in Kärnten und Slowenien … und manch Bodenständiges“ sollte die ältere Generation als Zielgruppe angesprochen werden. Tatsächlich schätzen die Menschen diesen gemütlichen Nachmittag, es zeigt sich aber immer mehr, dass das Interesse der Jüngeren an derartigen Veranstaltungen zunimmt.

Družabni popoldan je privabil različne generacije.

Otroški pustni ples

Na otroškem pustu so imeli Smrkci glavno besedo.

Privlačnost otroškega pustnega plesa – letos je bil na pustno nedeljo dne 19. FEBRUARJA – je tolika, da velika dvorana komaj premore toliko mladine in odraslih spremljevalcev. Kaže, da se je za prireditev zvedelo daleč naokoli. Iz raznih krajev prihajajo lepo našemljeni mladi pustnjaki, ki se pogosto niti ne poznajo, vseeno se skupno odlično zabavajo. Glavna tema so bili tokrat Smrkci, ki so se zabavali ob plesih in igrah, v spodbudo so jim bile lepe nagrade.

Der Kindermaskenball im Radsberger Kulturhaus entwickelt sich zu einer Attraktion. Die Veranstaltung wird von Heidi Lampichler und Tatjana Tolmaier sorgsam und aufwändig vorbereitet und mit Freude begleitet. Diesmal standen Tänze, Spiele und Preise mit den Schlümpfen im Vordergrund. Natürlich durften die dicken Faschingskrapfen nicht fehlen.

Predstavitev knjige „Anisja“

Aleksander Tolmaier je z avtorjem predstavil knjigo ANISJA.

Najnovejša knjiga Tomaža Ogrisa je precej odmevna, doživela je vrsto predstavitev v različnih krajih, glasilih in po radiu (ORF, Agora, RTV Ljubljana). 3. MARCA 2012 je dobil avtor možnost, da jo predstavi v kulturnem domu radiškim domačinom. Sodeloval je Aleksander Tolmaier, ki je bral odlomke iz besedila. Zanimiv je bil pogovor, ki je odstrl dodatne poglede, osebna doživetja in vedenja o prisilnih delavkah in delavcih, ki so bili dodeljeni Radišam in okolici.

Das Buch „Anisja – Zwangsarbeiterin in Kärnten“ erlebte zahlreiche Präsentationen. Zusätzlich zu den Vorstellungen in den Medien konnte der Buchinhalt in verschiedenen Orten (Klagenfurt, Ljubljana, Maribor, Wien, Viktring, St. Jakob, Eisenkappel, Keutschach, St. Johann, Ludmannsdorf, Schiefling, Zell-Winkel) dem interessierten Publikum näher gebracht werden. Unter anderem bekam der Autor die Möglichkeit, das Werk gemeinsam mit Aleksander Tolmaier im Heimatort, im Kulturhaus Radsberg vorzustellen.

Velikonočna baklada

Glede baklade in kresa na krstnico dne 8. APRILA 2012 se je zapletalo. Prireditev je bila zaradi suše in nevarnosti požara prepovedana, zato odpovedana. Vreme se je pred veliko nočjo spremenilo, baklade potem zaradi slabega vremena ni bilo

Baklarji so začeli s pripravami že tedne pred veliko nočjo.

mogoče izvesti, čeprav so mladi baklarji že tedne prej začeli s pripravami. Pri Kopajniku v Tucah so ob sobotah izdelovali lesene bakle.

Mit dem Fackelzug und dem Osterfeuer am Karsamstag gab es in diesem Jahr einige Schwierigkeiten: Zunächst wurde die Veranstaltung wegen Trockenheit verboten und musste abgesagt werden. Letztlich war es das regnerische Wetter, das die Durchführung der traditionellen und beliebten Begegnung unmöglich machte, obwohl die hölzernen Fackeln längst vorbereitet waren.

70-letnica pregona Koroških Slovencev

V četrtek, dne 12. APRILA 2012 so se spomnili Radišani nasilnega pregona koroških Slovencev pred sedemdesetimi leti. Sprva je daroval župnik msgr. dr. Jože Marketz spominsko mašo za pregnance, ki so umrli v tujini ali po vrnitvi v domovino. Nato je bila pred pomnikom pregnanstva spominska slovesnost Slovenskega prosvetnega društva, ki so jo oblikovali mladinci, moški in mešani pevski zbor ter Aleksander Tolmaier kot recitator. S šopkom nageljnov so se imensko spomnili žrtev in izrazili hvaležnost za prestano trpljenje.

Anlässlich des siebzigsten Jahrestages der Vertreibung der Kärntner Slowenen wurde znächst in der Kirche bei einem Gottesdienst der verstorbenen Opfer der Deportation gedacht. Anschließend hielt der Slowenische Kulturverein beim Mahnmal vor dem Kulturhaus eine Gedenkfeier ab, an der die Gesangsgruppen und insbesondere die Jugend mitwirkten. Mit 39 Nelken wurde

Najmlajši so opozorili na imena pregnanih sorodnikov.

namentlich an all jene Radsberger und Radsbergerinnen erinnert, die im Frühling des Jahres 1942 gewaltsam von Zuhause verschleppt wurden.

Radiški fantje čestitali Marici Pistotnig

Marica Pistotnig, roj. Woschitz, priljubljena birtinja na medgorskih Rutah, je slavila okroglo obletnico. Po rodu je Radišanka, z domačim krajem se čuti še zmeraj povezano. Zato so ji čestitali pri slavju dne 14. aprila 2012, ki je bilo pri Svanjaku, tudi Radiški fantje.

Pevci z Radiš in iz Celovca so skupno čestitali Marici.

Die Feier zum sechzigsten Geburtstag der beliebten und rührigen Wirtin im Gasthof Pistotnig, vlg. Svanjak, in Berg bei Mieger war ein wahres Volksfest. Es stellten sich neben dem Lindwurm-Quintett die Burschen vom Radsberg ein, um der gebürtigen Radsbergerin mit Liedern gute Wünsche für die Zukunft zu überbringen.

Srečanje z romarji iz Žrelca in Podkrnosa

28. APRILA je bilo petič romanje treh cerkva, ki se ga je udeležilo blizu sedemdeset ljudi. Romarji iz Žrelca so preko Podkrnosa prišli na Radiše. V treh farnih cerkvah so imeli pobožnosti. Pred kulturnim domom so pripravili društveniki pohodnikom malico, da so se lahko okrepčani vrnili domov.

Es wurde bereits Tradition, dass von den Angehörigen des Slowenischen Kulturvereines für die Ebenthaler und Gurnitzer anlässlich der Drei-Kirchen-Wallfahrt auf dem Radsberg eine Labestation vorbereitet wird. Die Begegnung dient dem gegenseitigen Kennenlernen und einem freundschaftlichen Austausch.

Otroci zapeli na srečanju

Pravljični nastop naših malčkov v Škofičah

V ljudski šoli v Škofičah je bil 22. APRILA prvi del srečanja mladinskih zborov, ki ga organizira Krščanska kulturna zveza. Poleg enajst drugih otroških in mladinskih zborov je navdušil občinstvo otroški zbor SPD Radiše, ki ga vodita Heidi Lampichler in Tatjana Tolmaier.

D*er Radsberger Kinderchor wirkte auch in diesem Jahr am Konzert der Kinder- und Jugendchöre mit, welches vom Christlichen Kulturverband organisiert wird. Die Darbietungen der jungen Sängerinnen und Sänger in Schiefling fanden viel Anerkennung.*

Koncert Marijinih pesmi v Šmihelu

Koncert Marijinih pesmi pri Culehnarjevi kapelici je odpadel iz neznanih razlogov. Namesto tega so sodelovali 13. MAJA 2012 mešani pevski zbor Slovenskega prosvetnega društva na Radišah, Radiški fantje ter kvartet „V črnicah« na koncertu v farni cerkvi v Šmihelu. Ker so šmihelski in radiški pevci že večkrat sodelovali, je Katoliško prosvetno društvo Šmihel tokrat povabilo pevke in pevce z Radiš.

V šmihelski farni cerkvi je svečano zadonela Marijina pesem z Radiš.

Der gemischte Chor, die Burschen vom Radsberg und die Gesangsgruppe »V črnicah« wirkten am 13. Mai bei einem großen Marienliederkonzert in der Pfarrkirche zu St. Michael ob Bleiburg mit. Auf diese Art und Weise fand die mehrjährige Zusammenarbeit zwischen den beiden slowenischen Kulturvereinen eine eindrucksvolle Fortsetzung.

Dan starejših faranov

Radiška župnija pripravi vsako leto dan starejših faranov, letos na binkoštno nedeljo, dne 27. MAJA. Nedeljsko bogoslužje

Ob zbujanju spominov je dan stareših faranov kmalu minil.

je namenjeno ta dan predvsem starejši generaciji. Po maši so povabljeni priletnejši domačini v kulturni dom, kjer je zanje pripravljeno kosilo. Po kosilu je še družabno srečanje, ki so ga tokrat popestrili s pevskim nastopom Radiški fantje, Inge Strauss pa je pokazala posnetke iz bogate zbirke skioptičnih slik.

Der Sonntagsgottesdienst am Tag der älternen Pfarrangehörigen wird vom Pfarrer dr. Josef Marketz überwiegend auf die reifere Generation abgestellt. Beim anschließenden gemeinsamen Mittagessen haben die Menschen Gelegenheit für Gespräche und Begegnungen. Den kulturellen Rahmen gestalteten diesmal die Burschen vom Radsberg, danach folgte ein Lichtbildvortrag der begnadeten Fotografin Inge Strauss.

Evropska prestolnica kulture MARIBOR 2012

Na povabilo učne skupine „Pogovori v slovenščini", fare in SPD Radiše se je odpravilo 19. MAJNIKA 2012 petdeset Radišank in Radišanov na izlet v Maribor, v Evropsko prestolnico kulture leta 2012. Po kratkem okrepčilu je vodnica Patricia Tomšič pospremila obiskovalce po lepo urejenem mestnem jedru. Radišani in gostje iz Podgrada, Celovca in Borovelj so z zanimanjem sledili informacijam o vsem, kar so videli na Trgu svobode in Grajskem trgu, ob Vetrinjski ulici, Židovskem trgu, predvsem pa na Lentu ob Dravi. Po vodenem ogledu so imeli obiskovalci še čas, da si po lastni izbiri ogledajo razstave, prireditve, skratka kulturne ponudbe tistega dne. Nato so se podali na Meljski hrib. Na vinogradniški kmetiji Anderlič so zaužili odlično kosilo in pokusili domača vina. Na poti domov je v vsakem oziru sončni dan nekoliko zasenčil zastoj zaradi prometne nesreče, kar pa zadovoljstva in dobre volje ni moglo skvariti.

Auf Inititative der Lerngruppe »Gespräche in Slowenisch«, der Pfarre Radsberg und des Slowenischen Kulturvereines begaben sich am 19. Mai fünfzig Radsberger/innen und Gäste aus Rottenstein, Ferlach und Klagenfurt nach Marburg in Slowenien. Die Europäische Kulturhauptstadt MARIBOR 2012 zeigte sich mit vielfältigen Angeboten von ihrer sonnigen Seite. Das gemeinsame Essen bei einem Weinbauern auf dem Meljski hrib und die köstlichen Weine waren vor der Heimfahrt ein krönender Abschluss des Kulturtrips.

Fuong iz Tuc je poskrbela, da se zopet lepo vidi skozi okno.

Čiščenje kulturnega doma

Ženske so bile dne 25. MAJA zopet tiste, ki so se lotile pospravljanja in čiščenja notranjosti kulturnega doma, ki je dom vseh krajanov.

Das Kulturhaus Radsberg als Heimstätte der Dorfgemeinschaft muss vielfach auf Grund der Freiwilligeit erhalten und gereinigt werden. Radsberger Frauen machten es wieder einmal unentgeltlich.

Radiški fantje na Jezerskem

Na Jezerskem v Sloveniji deluje kulturno društvo Ariana, ki prireja v poletnih mesecih glasbeni festival VOX LACI, letos že šestič. Od junija do avgusta ponujajo glasbene in pevske večere s priznanimi umetniki iz Slovenije in tujine. Na letošnjem prvem koncertu dne 17. JUNIJA so nastopili poleg zbora iz Kamnika še Radiški fantje.

Jezersko/Seeland ist ein Teil Kärntens, der zu Slowenien gehört. Dort wird in den Sommermonaten ein Musikfestival durchgeführt, wobei Gesangs- und Musikabende von verschiedenen Gruppen gestaltet werden. Bei der diesjährigen ersten Veranstaltung in diesem Rahmen wirkte der Radsberger Männerchor mit.

Del izletnikov pred hišo stare vinske trte v Mariboru.

Elektro PERCHER Kundendienst Anlagenbau
INNOVO-TREND FELSBERGER KEG
Ing. Stefan Gregorič GesmbH SANITARNE IN SOLARNE NAPRAVE GLOBASNITZ / GLOBASNICA Tel. 0 42 30 / 270
0664 5115094 A. WIESER & Windhager Zentralheizung Ein starkes Team

Sedemdeset let

Nuži Tolmaier

V žarišču prispevka stojita dogodek in oseba. Skupna jima je okrogla obletnica, a tudi sicer sta oseba in dogodek v neposredni povezavi: 14. aprila 1942 – pred sedemdesetimi leti torej – je nacionalsocialistični nasilni režim pregnal od doma okrog dvesto koroško-slovenskih družin. Med izgnanci so bili Šubernikovi, mama Ana Wieser in sin Nuži, ter Podršnikova mama Marija Tolmaier, roj. Thaler, njena hčerka Marjanca Tolmaier (danes znana kot redovnica s. Regina), ki ji je bilo štirinajst mesecev, ter teta Marija Orlitsch, ki je v izseljeništvu umrla. Šubernikovi in Podršnikovi so si v sorodstvu. Podršnikova mama je bila v času krutih dogodkov noseča; tri mesece po izgonu, 23. julija 1942 se je rodil sin Nuži v taborišču Frauenaurach v Nemčiji.

RADIŠAN, KI NI ROJEN NA RADIŠAH

Življenjska pot Nužija Tolmaierja se ni pričela v domači hiši pri Podršniku v Spodnjih Rutah temveč v nečloveških okoliščinah mrzle tujine. Podršnikovi so bili pregnani brez očeta. Janko Tolmaier je že bil vpoklican v nemško vojsko, moral je služiti režimu, ki je preganjal in trpinčil njegove najdražje.

Mlada družina si je bila ravnokar začela urejati življenje na kmetiji, ki jo je Janko Tolmaier podedoval od tete Mojcije Orlič. Potem ko ji je leta 1928 umrl mož Janez, je živela sama, pozneje z rejenko Veroniko. Le-ta se je poročila s Šimanom Wrulichom in se preselila s sinovoma Rupijem in Šimijem k Culehnarju v Zgornje Rute. Lastnica kmetije je nagovorila nečaka, da bi prevzel gospodarstvo. Janko Tolmaier je dotlej živel pri Šuberniku, bil je vajen kmečkega dela. Nekaj izkušenj za gospodarjenje si je nabral ob zaposlitvi v samostanu Harbach blizu Celovca. Njegovi življenjski cilji so bili sprva drugačni, bolj težko se je odločil, da postane kmet. Kmetija je bila v slabem stanju in v gozdu so se tuji ljudje posluževali, kakor se jim je zdelo. Lotil se je dela in s trudom začel urejati domačijo. Pri Šuberniku je prevzel hišo polbrat Nuži Wieser; moral jo je odkupiti pred dražbo, kajti njegov oče in očim Janka Tolmaierja jo je spravil na boben.

Podršnikov in Šubernikovi v pregnanstvu.

Leta 1940 sta se poročila Janko Tolmaier in Marija, roj. Thaler, p. d. Tončeva z Radiš. Za nemoteno urejanje družinskega življenja in domačije ni bilo časa. Politični nemiri so postajali vse hujši, v Avstriji je zavladal režim nacionalsocialistov. Pričela se je vojna in očeta so poklicali k vojakom. To še ni bilo dovolj. Podršnikovi in Šubernikovi so bili na seznamu družin, ki so bile določene za pregon. V pomladnem jutru leta 1942 je Podršnikova mama v kuhinji varila žgance. Nenadoma je vdrlo v hišo pet oboroženih črno oblečenih uniformirancev. Razsajali so po izbi, vrgli malo Marjanco iz vozička in rjuli, da naj se takoj napravijo za odgon. Mami, ki je bila noseča, se je zavrtelo v glavi, zgrudila se je na tla. Čez čas sta prišla do Podršnika s svojimi culami še Šubernik in njegova mama, ki so ju nacisti prav tako pregnali od doma. Ker Marija Tolmaier zaradi omedlevice ni mogla hoditi, so poklicali soseda, da je zapeljal pregnance s konjsko vprego do medgorske ceste. Tam so jih natrpali v avtobus in jih zapeljali v Celovec do barak ob žrelski cesti. Mama se je šele med vožnjo prav zavedla. Znašli so se v zbirnem taborišču v družbi mnogih sotrpinov. Istega dne popoldne gleda Nuži Wieser skozi ograjo na cesto, ki je povezovala mesto z Žrelcem. Pod lipovim drevoredom je prikorakal vojak, ki ga je spoznal. Bil je njegov polbrat Janko Tolmaier. Zaklical mu je, da naj pride do barak, kjer bo našel ženo, hčerkico, mamo in teto.

Janko Tolmaier je dobil kratek dopust – tako zvani „Umbauurlaub“, da bi zoral in sejal. Do doma ni prišel. Še preden so prišli novi gospodarji iz Kanalske doline, so se tam razgledovali že drugi in iskali, če bi bilo pri hiši kaj uporabnega. K svojim v taborišče sprva ni smel. Prišla sta še dva druga vojaka, ki ju je doletela enaka usoda. Šele drugi dan so jim dovolili, da so se pridružili svojcem in jih pospremili na transportu v Nemčijo. V taborišču Hagenbüch so očeta ločili od družine, žena Mici in hčerka Marjanca sta ostali tam. Pozneje so prišli v Frauenaurach, kjer so bili Šubernikovi.

PRED ROJSTVOM DEPORTIRAN

Tri mesece po pregonu se je v tujini rodil Nuži Tolmaier. Okoliščine niso bile le žalostne, bile so obupne. K sreči sta bili tam Šubernikova mama in teta Mojci, ki sta priskočili materi na pomoč, kadar je bilo posebno hudo. Očetov brat Nuži je bil v oporo ob koncu tedna, kadar je prišel s prisilnega dela. Ko so ga premestili v Nižjo Avstrijo, so Podršnikovi izgubili pomoč mladega moža, ki je bil odločen in pogumen. Da bi taboriščnikom lajšali trpljenje, posebno lakoto, sta prišli nekajkrat na obisk mamina sestra Nanci in Kometarjeva Mici iz Tuc. Prinesli sta nekaj živeža in še kaj, kar so najbolj potrebovali. Podršnikova mama je bila z živci na kraju. Pri najmanjšem razburjenju, ob vsakem nemiru, zlasti kadar so se pojavili moški v uniformah ali kadar so leteli težki bombniki, se ji je storilo črno pred očmi. Njen brat Hanzi Thaler je po nekih zvezah skušal doseči pri oblastnikih, da bi sestro z otrokoma spustili iz taborišča. Februarja leta 1944 je zdravnik atestiral, da je Marija Tolmaier nesposobna za življenje v taborišču („lagerunfähig“).

Marija Tolmaier z otrokoma Marjanco in Nužijem.

Domov seveda niso smeli, kajti Radiše so veljale za področje banditov („Bandengebiet“). Poleg tega so bili pri hiši drugi gospodarji. Teta Mojci Orlič je umrla v Nemčiji. Podršnikova mama se je preselila z otrokoma na Zgornjo Koroško, blizu Göriach pri Pusarnitz. Tamkajšnji župnik Quendler je nagovoril vaškega trgovca, da jim je dal bivališče. V bližini sta delovala nasilno premeščena župnika Ludvik Jank ter Avgust Čebul. Pri slednjem je mama pospravljala župnišče in opravljala druga dela. Od tam se je ohranil Nužiju spominski preblisk: Nekoč je mama pripravljala drva v gozdu. S seboj je vzela otroka Marjanco in Nužija. Zašla sta in se zgubila. Vso noč sta prebila v gozdu, šele zjutraj so ju našli. Drugih neposrednih spominov iz časa izseljeništva Nuži nima, bil je premajhen, da bi dojel, kaj se dogaja. Iz poznejših pripovedovanj in spominskih zapisov je zvedel več.

Po koncu vojne je prišel v Göriach stric, Tončev Hanzi. Junija leta 1945 je s celovškim odvetnikom Tschurtschenthalerjem dosegel pri Angležih, da se je družinica smela vrniti v domači kraj. Pripeljali so se do Celovca. Od tam je bilo treba iti peš v Podkrnos in po strmi poti do Poberina in na Radiše. Vrnitev je ostala Nužiju v spominu tako, da so prišli pozno zvečer do Tonča, mamine rojstne hiše. Bil je sestradan, od težke hoje izmučen in ves objokan, ko so prispeli do sorodnikov. Domov niso mogli, kajti še vedno je bil pri Podršniku Kanalčan s svojimi ljudmi. Gospodarsko poslopje je bilo podrto; v hudi zimi med vojno se je sesulo. Dobre pol leta so še živeli na Radišah. Januarja 1946 se je končno vrnil oče Janko Tolmaier iz ruskega ujetništva, sestradan in zdelan, da so ga komaj prepoznali.

Z muko in iznajdljivostjo je začela družina novo življenje. Primanjkovalo je vsega. Teta Nanci je spet in spet prinesla kaj za pod zob, ali stare cunje, ki jih je bilo mogoče za silo predelati v perilo ali oblekice za otroke. Polagoma so urejali domačijo pri Podršniku. Hiša je bila zanemarjena in posest razgrabljena; marsikaj se je našlo pri nekaterih sosedih. Kmalu po vrnitvi sta mama in oče stopila do onih, ki so se v težkem času do njiju grdo obnašali ali se v čem pregrešili. Ponudila sta jim roko z besedo odpuščanja. Po strahotah je bilo mamino zdravje močno zrahljano. Zlasti živci so ji delali težave: Pri vsakem razburjenju, včasih že, ko je bila otročad preglasna, posebno pa takrat, kadar je prišel k hiši moški v uniformi, je omedlela in obležala na tleh. Če je bil oče pri roki, jo je spravil v posteljo. Kadar je bila sama z otroki, je bilo težje. Le poštarja Rajmlna se ni bala.

PODRŠNIKOVI STARŠI IN PREDNIKI

Janko Tolmaier je bil prvi, nezakonski sin Ane Wieser, Šubernikove mame. Njegov oče Lambert Miklautz je bil doma pri p. d. Miklavcu v Tucah. Bil je navdušen pevec in med prvimi člani Katoliškega slovenskega izobraževalnega društva na Radišah. Za družico si je izbral dekle, ki je služila v farovžu, in se z njo odselil z Radiš.

Mama Marija, roj. Thaler, izhaja iz Tončeve rodbine. Njen oče je bil dolgoletni radiški organist in zborovodja ter ustanovitelj tamburaške skupine, ki je enako kot moški zbor delovala že pred ustanovitvijo domačega društva. Tončeva mama Lucija, roj. Lakner, izhaja iz prav tako ugledne Hrastnikove hiše. Tončevi so se vneto in vsestransko udejstvovali v kulturnem in cerkvenem življenju, tako tudi Mici, poznejša Podršnikova mama. Bila je predvsem dobra pevka in igralka. Po vojni je nekaj časa še pela, potem se je posvečala le še družini, ki je iz leta v leto rasla. Leta 1947 se je rodil sin Hanzi, leta 1949 Folti in leta 1950 še Mici.

Poroka Janka Tolmaierja z Marijo, roj. Thaler.

MLADOST V SPODNJIH RUTAH

Pri Podršniku v Rutah je mala gorska kmetija. Kamor stopiš, je sama strmina. Delo, ki ga je bilo treba v glavnem opravljati ročno, je bilo naporno. Za preživljanje družine so imeli povečini domače pridelke. Sejali so rž, jarco, oves, ječmen, pšenico, ajdo in še proso, sadili so predvsem krompir, fižol in repo. Vsako krpo zemlje so skrbno obdelali. Orali so sprva z voli, ko so dobili konja, so ga skupno s Culehnarjevim vpregli pred oralo, enkrat pri Podršniku potem pri Culehnarju. Čim so bili otroci sposobni za delo, so priskočili staršem na pomoč. Na Nužija je padlo več dela, ker je bil starejši. Poleti je bilo treba zjutraj pred šolo napasti živino, popoldne pa spet. Spomladi so skupno čistili travnike in pobirali kamenje. Ob žetvi so znosili z njive snopje, ga podajali očetu in pobirali klasje. Jeseni so pobirali krompir in pospravljali druge pridelke. Tudi okrog hiše in v njej je bilo vedno kaj za postoriti, skratka, dela ni zmanjkalo nikdar. Za igro in zabavo je bilo le malo časa.

Marjanca in Nuži z župnikom Ludvikom Jankom v pregnanstvu.

ŠOLANJA IN IZKUŠNJE

Dolga in strma je bila Nužijeva pot do izobrazbe. Podršnikovi otroci so obiskovali zelo oddaljeno radiško šolo v Dvorcu, čeprav bi bila medgorska dosti bliže. Vsakdanja pot je bila dolga in težavna. V cerkev je bilo bliže.

Učitelj je bil Franz Mairitsch, ki je užival med domačini ugled in spoštovanje. Nekaj časa je bil v radiški cerkvi tudi za organista. Učenci so ga imeli radi, hkrati so se ga bali. Ko je Nuži leta 1948 prišel v šolo, so prvošolci pisali še na tablice. Branja so se učili z nemško začetnico „ABC“, v slovenščini so brali „Naš dom“, pozneje tudi „Mladi rod“ in „Otrok božji“. Župnik-veroučitelj je naročal, da naj otroci doma berejo evangelije. Brez razlage slovenskih besed so jih komaj razumeli. Oče je dajal branju veliko važnost; gledal je, da sta Marjanca in Nuži glasno brala. Polagoma so mladi začeli segati po časopisih, ki so prihajali v hišo, predvsem „Nedelja“, „Naš tednik – Kronika“ in „Kärntner Bauer“.

Čeprav je bil Podršnikov oče nesposoben za petje, so v družini veliko peli. Bilo je to nekako družinsko petje z mamo, ne le v hiši okoli mize, tudi pri delu na travniku ali celo v hlevu. Tako je učitelj, ki je bil glasbenik, kmalu dognal, da je Nuži dober pevec. S prijateljema Edijem, ki je bil pri Puhvu, in Mertlicevim Vilijem je postal eden od stebrov šolskega zbora. Z njim je gospod Mairitsch letno naštudiral latinsko mašo, s katero so nastopili v domači cerkvi in drugod, denimo na Strmcu ali v Grabštajnu. S petjem in odrskimi prizori so nastopali tudi v dvorani pri Mauthnerju v Spodnjih Rutah.

POT DO KULTURE

Mladino so od nekdaj skušali pritegniti k slovenskemu prosvetnemu društvu. Prireditve so bile v farovškem hlevu. Ko je leta 1948 umrl Nužijev stari oče Alojzij Thaler, je stal fantek na odru s svečo v rokah, ko so pevci zapeli pokojnemu zborovodji žalostinko v slovo. Nekaj časa je učil otroke bogoslovec Franci Goritschnig, p. d. Rebernikov. Dobro se Nuži spominja materinskih proslav z deklamacijami, petjem in manjšimi prizori. Nekoč so naštudirali spevoigro »Miklavž prihaja«; učil jih je begunec Rudi Knez. Pri mladinski igri »Dve materi« je sodelovala tudi Nužijeva poznejša življenjska družica Beti. V mladih letih je bil Nuži odličen igralec in je dosti nastopal na radiškem odru, denimo pri uprizoritvah iger Gašper gre na božjo pot, Trije ptički, Podrti križ, Vdova Rošlinka i. dr. Občudoval je legendarnega kulturnika Šimana, ki je bil natančen, vesten pri izgovorjavi slovenščine. Ni bil šolan, a kot režiser in šepetalec je poskrbel, da so imeli nastopajoči dober občutek brez treme. Nuži je bil navdušen pevec. Poleg nastopov z moškim in mešanim pevskim zborom pod Šimanovim vodstvom so se po vaseh družili fantje in prepevali. Rad se spominja dokaj ubranega petja s Kučnikovim Crilijem in Bvažijem, Lipševim Hanzijem, Rutarjevim Petrom in drugimi. Po letih ugotavlja, da je bilo sodelovanje v domačem društvu najboljša šola slovenskega jezika.

Izobraževanje je bilo pri Nužiju pestro, čeprav brez posebnih zaključkov in spričeval. Ko je zaključil šolsko obveznost, ga je oče prijavil v orglarski šoli na Kamnu; vodila sta jo duhovnika France Cigan in Silvo Mihelič. Pred njim sta obiskovala tečaj že Šimi in Stanko Wrulich. Pouk je bil v zimskih mesecih od novembra do aprila. Tam je spoznal Štefija Sucherja iz Medgorij, Hanzija Gabriela iz Šentjanža in druge. Učili so se igranja na klavir in orgle ter glasbeno teorijo; na urniku je bilo še zborovsko petje, slovenščina, nemščina, liturgična služba in drugo. Občasno so hodili v Celovec poslušat klasične koncerte in imeli celo tamburaško

Na božični igri sta nastopila v farovškem hlevu Nuži Tolmaier in Beti Kuchar.

skupino. Za šolanje je bilo treba plačevati šolnino. Za očeta je bila denarna obremenitev precejšna, ker je istočasno obiskovala Marjanca glavno šolo v Celovcu. Poleg orglarske šole je kot kmečki sin obiskoval še popoldansko poklicno šolo, sprva v Škocijanu, nato spet na Radišah.

POKLICNA POT

Nuži naj bi prevzel za očetom domače posestvo. Da bi se dobro pripravil na kmečki stan, so ga poslali v škofijsko kmetijsko šolo v Tinjah. Predavanja iz raznih panog so bila v glavnem v slovenščini. Kmetijsko izobrazbo je poglabljal nato v poljedelski šoli Kucherhof v Celovcu. Tri leta je obiskoval tečaje, ki so trajali po več dni ali tednov. Imel je obveznost, da doma zapisuje vse dejavnosti, izdatke, pridelke in dohodke. Treba se je bilo navaditi na natančno vodenje knjig. Ko je bil doma, je hodil Nuži dva- ali trikrat na teden na delo v Podkrnos k mesarju Šimiju Wanku, kjer se je naučil še česa, kar je za kmeta koristno. Zaključni strokovni izpit na kmetiji Bacher v Zakamnu pri Vetrinju je opravil z dobrim uspehom. Izkazalo se je, da mu gre praktično delo od rok, saj je bil med redkimi, ki so znali koso tudi sklepati. Mojstrskega izpita za kmetijstvo ni opravil.

Razne okoliščine so privedle do tega, da Nuži ni postal kmet. Oče nad njegovo odločitvijo ni bil ravno navdušen. Ker ni ostal doma na kmetiji, je moral sprva opraviti vojaško službo. Pri vojakih je prvič na precej grob način doživel, da slovenščina nima enakopravnega mesta. S tovariši se je dobro razumel, s poveljujočimi pa je bilo težko. Po osnovni izobrazbi je služil v gospodarski enoti, kjer se je marsičesa koristnega naučil, med drugim strojepisja.

V tistem času se je Nuži že družil z bodočo ženo Beti, Cimpermanovo iz Verovc. Ona se nikakor ni mogla sprijazniti s tem, da bi postala kmetica v Spodnjih Rutah. To je pospešilo odločitev, da si poišče službo v mestu. Oče je bil razočaran, mama pa ga je le podpirala, čeprav jo je skrbelo, kako bo doma z molžo, ki se ji oče ni nikdar privadil. Da bi mami olajšal delo, je Nuži s prvimi prihranki kupil stroj za molžo. Z njim je celo oče začel mlesti in tako so sina lažje pogrešali. Pomagala sta tudi že brata Hanzi in Folti.

Prvo redno službo je našel Nuži Tolmaier v tovarni za usnje Hans Neuner v Celovcu. Delo je bilo težko, naporno predvsem zaradi obupnega smradu. Treba se je bilo navaditi. Med sodelavci so bili ljudje iz Medgorij, Podgrada in Podkrnosa, ki jih je poznal. Večina, predvsem ženske so bile iz Podjune. Med delom je pogosto stekla beseda o jeziku in narodnosti. Čeprav so bili delavci pretežno slovenskega porekla, je

Od leve: Folti, Mici (por. Svetina), Marjanca (s. Regina), Nuži in Hanzi Tolmaier.

Nuži in Beti s hčerkama Heidi in Traudi ter sinom Manfredom.

Nuži neredko naletel na glasno negodovanje ali strupeno nasprotovanje. Doživel je nekaj, čemur se danes reče „mobbing". Ni mu bilo lahko in začel je dojemati, zakaj se mnogi delavci odvračajo od narodnosti in materinega jezika. Pri vnetem pričkanju v gostišču Possarnig se je Nuži odločno in glasno zoperstavil zbadanju in nasprotovanju. Odtistihmal je vsaj on imel mir, celo neko spoštovanje je bilo mogoče zaznati med sodelavci. Nagovarjali so ga, da bi kandidiral za obratni svet. Bil je že na več šolanjih sindikata. Če bi bil ostal pri podjetju, bi se življenjska pot nedvomno precej drugače obrnila.

V CENTRALI KULTURE

Oče je imel dobre zveze do Jožka Tischlerja. Z Marjanco sta kot otroka pogosto čakala v njegovem stanovanju, zlasti ob četrtkih, ko je mama prodajala skuto, maslo, jajca in podobno na tedenskem trgu. Pozimi je zeblo, brat in sestra sta se šla gret k Tischlerjevim, profesor ju je pa kdaj pa kdaj celo povabil v kavarno Kosta na kakav. Tako se je Nuži čez čas dobro znašel v Mohorjevi hiši. Po letih so iskali nekoga, ki bi prevzel tajništvo pri Krščanski kulturni zvezi in NSKS. Dotlej so bili poklicni tajniki Hanzi Gabriel, Markej Hafner in Karel Smolle. Valentin Inzko in Pavel Zablatnik sta nagovarjala Nužija, da bi prevzel službo. S pričetkom leta 1966 je res pričel z delom, čeprav ni prav vedel, kaj ga čaka. Prva streznitev je prišla, ko je prejel plačo. Bila je le tretjina one vsote, ki jo je dobival pri Neunerju. Z nabiranjem članov za Narodni svet ter oglasov za Naš tednik si je nekoliko zboljšal dohodek. Od leta 1969 naprej je bil zaposlen le še pri Krščanski kulturni zvezi.

Nuži je komunikativna osebnost in hitro najde pot do človeka. Iz mladih let, z nastopov radiških pevk in pevcev s Šimanom Wrulichom, zlasti pa preko gostovanj združenih zborov Slovenske prosvetne zveze z muhastim Pavlom Kernjakom in navdušujočim Foltijem Hartmanom se je širil krog znancev in prijateljev po vsej južni Koroški. Pozneje je pel nekaj časa pri Gallusu in prišel z njim po svetu, v Ameriki, Argentini in Avstraliji je spoznaval slovenske izseljence. Poznanstva so se ohranila do danes. Nuži se je vključeval v Katoliško mladino in organiziral nekaj mladinskih dnevov. Po vaseh je zbiral zaupnike, ki so posredovali in mu pomagali vzpostavljati nove zveze. Vse bolj ga je izpolnjevalo novo delovno področje. Čez čas so ga pošiljali že na zborovanja in mednarodna srečanja. Za pomoč v pisarni je pridobival dijaško mladino, ki je pisala vloge za igralske skupine, pisala in razmnoževala note za pevske zbore, pripravljala pošiljke in podobno. Tako je nastajala osnova za delovni uspeh.

DRUŽINA IN DOM

Samokritično ugotavlja Nuži Tolmaier, da je šel uspeh na kulturnem in narodnopolitičnem področju na račun družinskega življenja. Pogosto je bil zdoma in vse premalo skupaj z ženo Beti, s hčerkama Heidi in Traudi ter s sinom Manfredom. Kljub vsemu je našel pri njih potrpljenje in razumevanje za svoje delo, za kar jim je izredno hvaležen.

Bivanjski pogoji za mlado družino sprva niso bili ravno ugodni. Par let so živeli pri Cimpermanu v Verovcah. Bili so utesnjeni, imeli so le malo možnosti, da bi bili sami zase. S prihranki so si kupili v Verovcah zemljišče in pričeli z gradnjo lastne hiše. Ker ni bilo dovolj denarja, je bilo treba krepko prijeti za delo. Nastal je ličen in prostoren dom, v katerega so se vselili leta 1971. Žena Beti se je z ljubeznijo posvečala otrokom, družini in domu.

Mimoidoči pogosto vidijo Nužija pri delu okrog hiše in na vrtu.

Otroci so odrasli, Heidi in Traudi imata že družine. Obe sta ostali v bližini in radi zahajata domov. Heidi in Andrej sta si v sosešči zgradila lasten dom. Nuži je od leta 2004 naprej upokojenec. Nadejal se je, da se bo v času pokoja bolj posvečal ženi, otrokom in vnukom. Z ženo sta imela načrte, da bi potovala in si kdaj pa kdaj privoščila dopust. Vendar človek obrača, Bog pa obrne. Beti je po dolgi, težki bolezni umrla spomladi leta 2009. Nuži živi v hiši sam s sinom Manfredom. Vnuki Emanuel, Nadja in Mirjam so že zdoma, le redko jih vidi. Ustalila se je navada, da jih v nedeljo zvečer pokliče po telefonu. Če klic iz katerih koli razlogov izostane, se oglasijo oni. Julijana in zlasti Simona vidi večkrat. Vse to mu daje moč in veselje. Nuži je srečen, da se z vnuki lahko pogovarja v slovenski materinščini. Prav posebnih želja nima – le to, da bi on sam in njegovi ostali zdravi.

Ko mu postane doma dolgčas, še vedno rad zakolovrati po poteh kulture, posebno v okviru Narodopisnega instituta „Urban Jarnik“, kjer je predsednik. Zbiranje zapisov in narodnega blaga, zlastih starih ljudskih in nabožnih pesmi ga slej ko prej navdušuje.

Im Mittelpunkt von NAŠA VAS/UNSER DORF steht diesmal Bartholomäus/Nuži Tolmaier aus Werouzach. Die Bekanntheit dieser Persönlichkeit kommt daher, dass er Jahrzehnte lang und überaus erfolgreich als Zentralsekretär des Christlichen Kulturverbandes in Klagenfurt tätig war. Geschätzt werden sein Organisationstalent und sein offener Zugang zu den Menschen. Die Verbundenheit mit der volkstümlichen Tradition, mit der slowenischen Sprache, mit dem Singen und dem darstellenden Spiel bekam Nuži gleichsam in die Wiege gelegt, waren doch schon Großvater Alojzij Thaler mit seiner Familie und Vater Johann Tolmaier mit dem heimischen slowenischen Kulturverein verbunden und darin federführend tätig.

Im Heimatort ist Nuži tief verwurzelt, wenngleich er sich nicht als gebürtiger Radsberger bezeichnen kann. Im Zuge der vor siebzig Jahren von den Nationalsozialisten durchgeführten ethnischen Säuberungen in Kärnten wurde unter anderen die Familie Tolmaier, vlg. Poderschnik, am 14. April 1942 zunächst ins Sammellager in der Ebenthaler Straße und danach nach Frauenaurach in Deutschland deportiert. Die Mutter Maria Tolmaier war hoch schwanger und gebar in der Fremde den Sohn Nuži, der im heurigen Sommer seinen siebzigsten Geburtstag feiern wird. Die Persönlichkeit und die tragischen Ereignisse vor siebzig Jahren sind somit aufs Engste miteinander verwoben.

Erinnerungsbilder skizzieren die Lebensgeschichte des Bauernbuben aus Unterkreuth. Seine Kindheit und Jugend waren ebenso wie die seiner Geschwister gezeichnet von Gewalt, Entbehrung und Arbeit. Manches konnte er vorerst gar nicht bewusst wahrnehmen. Auch nach dem Krieg war es nicht leicht. Es dauerte, bis die Familie ihr Heim wieder beziehen konnte. Um zur Schule zu kommen, hatten die Kinder einen weiten Weg zurückzulegen. Vor und nach dem Unterricht musste man in der Landwirtschaft im steilen Gelände mithelfen. Der Kirchenbesuch war sonntags und mehrmals in der Woche selbstverständlich. Ebenso selbstverständlich war es, dass Nuži als Sänger und Darsteller bei zahlreichen Veranstaltungen und Aufführungen in der Schule wie auch beim Slowenischen Kulturverein mitmachte.

Die Berufslaufbahn war keineswegs vorgezeichnet. Nach dem Schulabschluss besuchte er in den Wintermonaten Kurse einer Organistenschule, danach machte er die Ausbildung zum landwirtschaftlichen Facharbeiter. Auf Grund der Lebensumstände konnte er sich dennoch nicht zur Übernahme des elterlichen Bauernhofes entschließen. In der Lederfabrik Neuner in Klagenfurt lernte er das Los der Arbeiter/innen kennen, sowohl in sozialer Hinsicht als auch als bekennender Angehöriger der slowenischen Volksgruppe. Es war nicht leicht, doch sein Rückgrat wurde dabei gestärkt. Nach dem Eintritt in den Christlichen Kulturverband musste er sich das nötige Wissen und die Fähigkeiten im Selbststudium und durch Erfahrung aneignen, denn entsprechende Schulabschlüsse blieben ihm versagt.

Nuži heiratete im Jahre 1966. Seine Frau Barbara/Beti, geb. Kuchar, aus Werouzach war eine verständnisvolle Lebenspartnerin. Das musste sie wohl sein, wo ihr Gatte häufig außer Haus zu tun hatte und man sich auf keine geregelten Arbeitszeiten verlassen konnte. Liebevoll widmete sie sich den Kindern Heidi, Traudi und Manfred, später auch den Enkelkindern und dem Heim. Als Nuži vor etwa acht Jahren in Pension ging, hofften beide, manches, insbesondere Reisen gemeinsam unternehmen zu können. Doch das unerbittliche Schicksel machte einen Strich durch die Rechnung. Nunmehr ist Nuži mit seinem Sohn allein im geräumigen Haus. Seine Pensionszeit wurde zum Unruhestand, denn manche Tätigkeiten aus dem Berufselben setzt er fort. Die Volkskunde und das Sammeln vom überlieferten Kulturgut beschäftigen ihn nach wie vor. An vorderster Stelle seiner Interessen stehen jedoch die Kinder mit ihren Familien sowie seine zwei Enkelinnen und drei Enkel.

oto

Seznam radiških pregnancev:

Das Verzeichnis der vertriebenen Radsberger/innen:

Tuce/Tutzach (Boštjan):
Hribernik Bartholomäus
Christine
Johann
Maria
Justine
Agnes
Angela
Bartolomäus
Anna

Kozje/Kossiach (Oblak):
Ogris Martin
Helena
Theresia
Simon

Verovce/Werouzach (Pridovnik):
Pisjak Lambert
Justina
Lambert
Thomas
Ursula
Johann
Magdalena
Paul

Radiše/Radsberg (Rožman):
Thaler Josef
Maria
Agnes
Dorothea
Alfons
Friedrich
Hildegard

Sp. Rute/Unterkreuth (Podršnik):
Tolmaier Johann
Maria
Marianne
Orlitsch Maria

Zg. Rute/Oberkreuth (Šubernik):
Wieser Bartholomäus
Anna

Lipica/Lipizach (Selan):
Wrulich Simon
Magdalena
Magdalena
Maria
Josef
Maria

Takoj po »anšlusu« leta 1938 je pričel nacionalsocialistični režim preganjati vodilne Slovence, predvsem duhovnike. A tudi za preproste ljudi so bile grožnje, šikane in zatiranje na dnevnem redu. Kdor se ni hotel povsem podrediti, je moral računati s tem, da ga bodo zaprli ali odvedli v koncentracijsko taborišče. Največkrat je zadostovalo, da si bil Slovenec ali Slovenka. Neredko so poniževali in zasledovali ljudi krajevni nacisti, podleži ali denuncijanti, ki so videli možnost za izživljanje nasprotij in maščevalnosti.

Deportacija koroških Slovencev se je začela v zgodnjih jutranjih urah 14. aprila 1942. Priprave za t. i. »K-akcijo« so nacionalsocialistični oblastniki izvedli tajno že prej, kajti pregon naj bi bil izveden po najhitrejši poti, hoteli so preprečiti pobeg prizadetih oseb. Pripravljene so bile liste z imeni oseb in družin. Sprva so zapeljali pregnance v taborišče ob žrelski cesti v Celovcu. Slikali so jih in jim dali izkaznice ter pločevinaste oznake s številko. Družine in posameznike odslej niso več klicali po imenih, temveč po številkah. Med »nezanesljivimi elementi«, ki so jih odvedli v Nemčijo, so bili dojenčki, otroci s starši in tudi priletni dedeji in babice. Najstareši je imel oseminosemdeset let. Približno 300 koroških Slovencev so namestili najprej v tabrorišču Hesselberg pri Wassertrüdingenu. Drugi so prišli v Frauenaurach, Hagenbüchach, v taborišča Schwarzenberg in Rehnitz pri Glasowu. Taborišča so bila strogo zastražena. Večina taboriščnikov je bila določena za prisilno delo. Vsako nedeljo je bil apel, če se kdo tam ni pravočasno znašel, so ga kaznovali. Prehrana, higiena in zdravniška oskrba so bile zelo pomanjkljive. Nekateri dojenčki, otroci in stari ljudje so zaradi tega v taboriščih umrli.

Ko so pregnanci smeli po koncu vojne in Hitlerjeve strahovlade leta 1945 po malem zopet domov, so našli izropane, izpraznjene in zanemarjene domačije. Trajalo je precej časa, da se je življenje znova do neke mere uredilo. Nekateri so morali čakati še leta, da so zopet postali polnovredni lastniki domače hiše.

Deportacija koroških Slovenk
Vertreibung der Kärntner Slo

Am 14. April 1942 wurden 1075 Menschen aus Südkärnten gewaltsam aus der Heimat vertrieben; sie sollten ins »Altreich« nach Deutschland gebracht werden. Von der ethnischen Säuberung waren auch vierzig junge und ältere Radsberger/innen betroffen. Manche wurden nach Interventionen vor der Deportation aus dem Barackenlager des RAD in der Ebenthaler Straße wieder entlassen, andere wiederum wurden erst später verschleppt. Sie wurden in verschiedene Lager gebracht, die vom Reichskommissar für die Festigung des deutschen Volkstums errichtet wurden. Auch die Rückkehr nach dem Ende der nationalsozialistischen Schreckensherrschaft war dramatisch. Man wollte sie in Kärnten nicht mehr haben. Viele Heimkehrer mussten längere Zeit in einer zerbombten Kaserne in Klagenfurt darauf warten, dass sie auf ihre Höfe zurückkehren konnten. Diese waren vielfach ausgeräumt und heruntergekommen. Die Kanaltaler Optanten und »alte Kämpfer« weigerten sich dennoch, sie zu verlassen.

Auf Anordnung von Heinrich Himmler übernahmen die Planungen für diese Gewaltmaßnahmen die öffentlichen Dienststellen des Chefs der Sicherheitspolizei und des SD. Wie die Listen für diese Vertreibung tatsächlich zustande kamen, ist nicht bekannt. Die vorhandenen Dokumente weisen darauf hin, dass sie in Radsberg vom Lehrer, der zugleich Gemeindesekretär war, geschrieben wurden. Die Nennungen sind nicht schlüssig, weil die Verschleppung einerseits Menschen betraf, die sich kaum als »Nationalslowenen« exponierten; andererseits blieben manche, die volkspolitisch durchaus aktiv waren, zumindest vorerst unbehelligt. Wer als »volks- und staatsfeindlich« eingestuft wurde, entschieden offensichtlich nach Belieben die örtlichen politischen Größen, wobei Denuntiationen und Grausamkeiten von seiten der Dorfbewohner möglicherweise eine Rolle spielten.

Was sollte man daraus lernen? Gewaltherrschaft und Krieg sind schrecklich; manche Menschen – davor und danach durchaus ehrenwert – werden in derartigen Situationen unmenschlich. Verständigung und Frieden sind ein hohes Gut, daher ein ständiges Gebot.

Družina Pisjak, pd. Pridovnikovi.

Družina Hribernik, pd. Boštjanovi.

in Slovencev
wenen

(Vir/Quelle: Die Vertreibung der Kärntner Slowenen / Pregon koroških Slovencev, 1942 – 2002; Drava, Klagenfurt/Celovec 2002)

Družina Ogris, pd. Oblakovi.

Pridovnikov oče in sin Preti.

TO & ONO

Konec vaške vodne zadruge

Prebivalci vasi Radiše znajo vsak dogodek primerno proslaviti. To je zgovoren dokaz, da je želja po druženju vaške skupnosti dokaj živa. Vodna zadruga je bila pred časom razpuščena, njen delokrog je prevzela občina. Radišani so se zbrali k zaključnemu zborovanju, ki se ga je udeležil tudi župan Felsberger. Bilo je treba to in ono pospraviti. V imenu zadruge in njenega predstojništva se je Anton Penz posebej zahvalil Štefanu Orasche za dolgoletno umno vodstvo združenja in mnoga dela, ki jih je opravljal ves čas brez plačila. Imenoval ga je za častnega predsednika. Po formalnem opravilu je sledilo sosedsko druženje ob obilni jedači in pijači, ki je trajalo za nekatere skoraj do jutra.

Die Auflösung der Wassergenossenschaft der Ortschaft Radsberg wurde vor einiger Zeit vollzogen. Beim feierlichen Abschluss, dem auch Bürgermeister Franz Felsberger beiwohnte, erfolgte ein Rückblick auf die Herausforderungen und Erfolge im Laufe der Zeit. DI Stefan Orasche war all die Jahre als Obmann der Wassergenossenschaft Radsberg derjenige, der stets da war, wenn es um Organisatorisches ging, und auch dann, wenn es galt, selbst Hand anzulegen. Er tat dies ohne Entgelt, mitunter auch unbedankt. Im Namen der Dorfbewohner und des Vorstandes würdigte OSR Bmstr. Anton Penz seine Leistungen und bedankte sich mit einem Geschenkskorb und mit der Ernennung zum Ehrenobmann.

Senzacionalni športni dosežki

Težko je spremljati športne podvige družine Zdovc z Radiš, ki velja med krajani kot vzor za zdravo in razgibano življenje. Seveda ni mogoče slediti njihovim dosežkom, malo posnemanja pa bi bilo zdravo za marsikoga. Navesti je mogoče le uspehe, ki najbolj izstopajo. Zdravnik dr. Maks Zdovc, ki je včlanjen v DSG Sele, je dosegel senzacionalen uspeh s tem, da je postal marca letos v Piemontu v Italiji v zimskem triatlonu evropski prvak pri neprofesionalcih. Podobno uspešni sta bili tudi njegova žena Zala in hčerka Dunja.
Die Familie Zdouc eilt von einem sportlichen Erfolg zum anderen. Es wäre eine eigene Berichterstattung erforderlich, um sämtliche Spitzenleistungen im Einzelnen anzuführen. Die Ortsbewohner begegnen ihnen mit Hochachtung und wünschen weitere Höhenflüge.

Bralna značka

Mladi Radišani so vneti bralci, ki sodelujejo tudi pri pridobivanju točk za bralno značko. V sodelovanju s Slovenskim prosvetnim društvom in ljudsko šolo jih že več kot dvajset let spremlja kot mentorica Leni Ogris. V ponedeljek, dne 11. junija 2012 so se nekateri od njih udeležili v Mladinskem domu v Celovcu jubilejne 35. podelitve teh priznanj.

Die Leseerziehung ist ein wichtiger Bestandteil der Jugendarbeit. Für die fleißigen Leserinnen und Leser gab es dafür eine Anerkennung und Buchgeschenke.

Pri branju podpirajo otroke tudi babice.

Na zdravje!

Čestitamo slavljenkam in slavljencem, ki v letu 2012 praznujejo okrogle obletnice!
Wir gratulieren den Radsbergerinnen und Radsbergern, die im Jahr 2012 „runde" Geburtstage feiern!

90 let

DR. GERHARD WATZKE, na Radišah in v okolici znan kot živinozdravnik, kljub letom, ki so se mu nabrala, črvsto in dosledno ohranja telesno in duhovno svežino. Na mnoga zdrava in zadovoljna leta!
Der Tierarzt Dr. Gerhard Watzke zählt zu den Legenden vom Radsberg und ist eine allseits geachtete Persönlichkeit. Möge ihm die körperliche und geistige Frische weiterhin erhalten bleiben! Alles Gute!

MAGDALENA WRESSNEGGER,
Ohaceva mama iz Dvorca, doživlja visoko starost zaradi oslabljenega zdravja kot breme. Da bi ji v času, ki ga preživlja v domu za ostarele, kljub bolezni in nadlogam bilo dano znosno življenje!
Die Ochaz-Mutter aus Schwarz kann ohne ständige Betreuung nicht mehr auskommen. Es sei ihr gegönnt, dass die Zeit im Pflegeheim ein würdevoller Dank für das sorgenvolle und arbeitsreiche Leben werden möge!

80 let

BARBARA RAUNJAK

Telo je opešalo, pamet in spomin jo držita pokonci ob skrbni negi slovaške pomočnice in ljubezni domačih. V vozičku, a vendarle, naj bi še naprej prihajala na spregled in se srečavala s sosedi in znanci. Vse dobro ji želimo!
Barbara Raunjak aus Oberkreuth kämpft seit Jahrzehnten tapfer mit ihren körperlichen Gebrechen. Mögen ihr die Kraft und der Wille auch nach dem achzigsten Geburtstag erhalten bleiben!

RUPERT WRULICH,

p. d. Culehnarjev oče sodi med one domačine, pri katerih je treba še enkrat vprašati, če ti povejo starost. Kot kmet, ki si je ob delu doma iskal zaslužka še pri podjetju v Celovcu, kot pevec, igralec in nazadnje kot mežnar v radiški cerkvi, stopa po stopinjah očeta Šimana. Želimo, da bi še dolga leta ohranil vedrino in podjetnost in doživljal zrela leta kot božji dar!
Als Mesner ist er sonntags im Dienste der Pfarrgemeinschaft zu sehen. Sein rastloser Körper und sein munterer Geist dürften wohl die Ursache sein, dass man ihm die Jahre trotz des mühevollen Lebens nicht ansieht. Wir wünschen ihm eine schöne Zeit!

FRIEDERIKE KREMSER aus Werouzach.

75 let

ANGELA RESZTEJ

Preizkušnje jo spremljajo vse življenje, tako tudi ob polokroglem življenjskem jubileju. Ravno ko naj bi s sprogom Štefanom slavila zlato poroko, je postala vdova. Želimo, da bi ostala zdrava! Delo si že poišče, kar naj ji pomaga, da ne bi žalostno samevala.
Manchmal möchte man sich auf Ereignisse im Leben freuen, doch es kommt ganz anders. Leid, Arbeit und Sorgen lassen im Leben von Angela Resztej nur wenig Raum für Beschaulichkeit und Freude. Dennoch sei ihr im reifen Alter gegönnt, noch einige sonnige Seiten des Daseins zu erleben!

MARIJA WRULICH,
p. d. Pongraceva mama iz Lipice, je ena od onih Radišanov, ki so morali v rosni mladosti okusiti grenkobo pregnanstva. Zdrava samozavest in zaupanje v božjo pomoč ji pomagata, da ji ni treba tarnati. Budno spremlja z možem Rudijem dogajanje

v domačem kraju in v slovenskem društvu. Da bi še dolgo tako ostalo!
Sei es bei den Pensionisten, bei den Veranstaltungen des Slowenischen Kulturvereines wie auch im Leben der Pfarre und der Ortsgemeinschaft – überall kann man Maria Wrulich mit ihrem Gatten gut gelaunt antreffen. Diese Freuden mögen ihnen weiterhin beschieden sein!

MARIJA WRULICH
z Radiš zna biti zadovoljna s seboj in z vsem, kar ji je namenjeno. Razveseli se vsekakor srečanj, zlasti pa, če jo obiščejo otroci. Na mnoga zdrava in zadovoljna leta!

Die langjährige Sängerin und treue Begleiterin des Gatten, der ja Chorleiter war, kann sich – nun völlig alleinstehend – über die kleinen Dinge des Lebens freuen. Mögen ihr ihre Freuden lange erhalten bleiben!

KATHARINA RUTTNIG,
p. d. Smeričnikova mama v Dvorcu, se vse bolj umika iz družbe, kajti zdravje ji peša. Vedela naj bi, da je povsod zelo cenjena. Želimo ji zdravje in nekaj veselja!
Katharina Ruttnig war immer zufrieden, wenn sie arbeiten und für die Familie und den Hof sorgen konnte. Das wird nun schwierig. Trotzdem möge sie nicht verzagen und sich in der Gemeinschaft blicken lassen!

BRIGITTE KOS, vlg. Stefan in Schwarz.

70 let

ANNA OBLAK
p. d. Mavžmarjeva mama je še zmeraj skrbna in delavna. Njeni jo imajo radi in s tem je zadovoljna. Da bi še dolgo tako bilo!
Die besorgte Mutter ist eigentlich Bäuerin geblieben, wenngleich die Wirtschaft eingestellt wurde. Arbeit ist ihr Leben. Zufriedenheit und Lebensfreude mögen ihr weiterhin beschieden sein!

NUŽI TOLMAIER
Namenili smo mu osrednjo zgodbo v tem glasilu. Na mnoga srečna in zdrava leta!

Vor siebzig Jahren in der Fremde geboren – diese Geschichte ist als Hauptbeitrag in dieser Ausgabe zu lesen. Alles Gute!

ANI WALTER,
p. d. Tavarjeva mama, budno spremlja dogajanje v bližnjem in daljnjem okolju. Da bi si mogla ohraniti to vitalnost še mnogo let!

Die Liebe zur Familie prägt die Persönlichkeit dieser bescheidenen Frau. Glück und Gesundheit mögen ihr beschieden sein!

JONKE ERWIN aus Kossiach.

60 let

ANDREJ LAMPICHLER
Spomin na čase, ko se je kot dober pevec in igralec družil s prijatelji v domačem društvu, naj mu ponovno prinese sončni žarek veselja in dobre volje. V življenju, ki si ga oblikuje sam, mu želimo predvsem zdravje in zadovoljstvo!
Runde Lebensjubiläen rufen Erinnerungen wach, die in späteren Jahren das Leben erhellen können. Dem rührigen Mitarbeiter des Slowenischen Kulturvereines von einst wünschen wir viel Glück und Gesundheit!

ANDREAS RUTTNIG,
p. d. Rudic v Dvorcu, nima časa za jamranje, še manj za staranje. Ob delu, ki si ga najde zmeraj dovolj, je zmožen globokega razmišljanja. Ob življenjskem jubileju naj ponovno izrazimo občudovanje in spoštovanje!

Manche denken in diesem Alter an den Ruhestand, bei Andi ist es unvorstellbar. Voller Energie und Intelligenz steht er mitten im Leben. So möge es auch bleiben!

PAULINE ZENKL
Preizkušnje, ki so v zadnjem času prizadele Rutarjevo hišo, so bile hude. Pauline se je zravnala in dajala tolažbo in oporo vsej družini. Da bi še naprej bila tako močna in seveda zdrava!

Pauline ist eine starke und fleißige Frau. So konnte sie die Prüfungen der letzten Zeit bestehen und darüber hinaus der Familie Halt bieten. Sie möge sich wieder ganz aufrichten und einige Freuden im Leben finden!

ING. MANFRED ZRAUNIG in Lipizach.

50 let

HANZI HRIBERNIG

je podjetnik, podjeten tudi takrat, ko je čas praznovanja. Sosedje, prijatelji in znanci se radi poveselijo z njim, saj vedo, da tudi on rad pomaga, kadar je treba. Mojster, na zdravje in na mnoga leta!
Stets gut gelaunt tritt Meister Johann in die zweite Hälfte seines Jahrhunderts. Die guten wünsche vieler Freunde werden ihn begleiten!

MONIKA ROGAUNIG

Stari Abraham je srečal mladostno žensko; mislil je, da se je zmotil, pa se ni. Pri Moniki se lahko učimo, da je človek do neke mere sam zase odgovoren in da je treba kaj storiti za zdravje in videz. Želimo ji mnoga srečna in zadovoljna leta!
Selbstdisziplin und Fleiß sind Tugenden, die einem die körperliche Beweglichkeit und geistige Frische erhalten. Bei Monika kann man diesbezüglich viel lernen. Zum runden Geburtstag überbringen wir ihr die besten Wünsche!

JOSEF THALER,

Tončev gospodar je eden najbolj podjetnih kmetov na Radišah. Da bi bil še naprej tako uspešen, zdrav in srečen v krogu svoje družine!
Es gibt Menschen, denen man es ansieht, dass ihnen Arbeit Freude macht. Erfülltes und glückliches Leben möge dem begeisterten Bauern weiterhin beschieden sein!

DR. MAXIMILIAN ZDOUC

je zdravnik, h kateremu hodijo mnogi Radišani s svojimi težavami. Pri njem zvedo, kako postaneš zdrav, a tudi tisto, kako ostaneš zdrav. V hvaležnosti in spoštovanju mu namenjamo čestitke ob osebnem jubileju!
Beim Arzt suchen wir Hilfe, wenn es uns schlecht geht. Diesmal ist es er, dem wir alles Gute, Gesundheit und Glück wünschen!

CLAUDIA AGNES MEINHART iz Kozij.
ROBERT MANESSINGER v Rutah.
ROSWITHA ZECHNER iz Rut.
FERDINAND ORASCH v Dvorcu.

40 let

KATHARINA BRANDNER, JOSEF WALTER, MIRKO HRIBERNIG

TO & ONO

oto

Karate in kikboksklub Žrelec

Že desetletja navdušuje Milan Hribernik, p. d. Boštjan iz Tuc, mlade fante za šport, ki se mu posveča manj pozornosti kakor drugim panogam. Trener in fantje so dokaj uspešni, kar je sad vztrajnega in včasih trdega dela. Februarja letos so bili v koroškem prvenstvu na vrhu. Najboljši je bil član žrelskega kluba, ki je včlanjen v Slovensko športno zvezo, Stefan Hribernig; postal je prvak v semikontaktu in v lahkem kontaktu. Brat Martin Hribernig je postal koroški prvak v kategoriji do 16 let nad 69 kilogramov. Poleg Kuesovih fantov iz Tuc je bil uspešen tretji Radišan Peter Zenkl. Nekdanjemu vrhunskemu športniku Milanu in fantom KK Žrelec velja priznanje in čestitka!

Milan in njegovi fantje so zelo uspešni športniki.

Karate und Kickboxen ist seit Jahrzehnten jene Sportart, für die sich Milan Hribernik, der Land- und Forstwirt aus Tutzach begeistert. Die eigene aktive Sportlerkarriere hat er zwar beendet, doch all die Zeit sammelt er um sich junge Männer, die er mit Idealismus und Begeisterung zu einer sinnvollen Freizeitgestaltung und zu beachtlichen sportlichen Erfolgen führt. Bei der Kärntner Meisterschaft im vergangenen Winter errangen die Brüder Martin und Stefan Hribernig sowie Peter Zenkl Spitzenplätze.

Vamprat pa Hana

- *Čvovak ḳna bə varjev, ḳak šitrə cajt mine!*
- *Ja, riəsən! Ḳoj tak se je zasuḳuvə, pa smə žə spet sriədə leta.*
- *Vihrad səm skorə čistə zamədiva. Ḳume səm na tə liəpə cajt spomənuva, je žə spet pər ḳrajə biv.*
- *Tudə velḳa nuəč je tak mənuva, da še pərmerḳu ḳnisə. Liətəs še bakle ḳnismə nosilə. Tu tə pole cavə letə dov hre.*
- *Tabe žə! Bakle ti ja tak ḳna pərpravlaš, pa nosəš tudə nak. Pa za tə velčə ḳriəs tudə še ḳnisə ḳədə buəh viə ḳaj naredu. Pole, po horvstajijə na ḳrstəcə pa žə stojiš tam z anə flošnə v ročah, še prej da tə drujə z baklimə pridijə.*
- *Tak narobe pa tu tudə ḳna more bət. Včasə je triəba z lədmi mavə vḳupe prət, pa popuvnat. Največbartə ja tak ḳoj doma təčimə; vsak je neči sam zase, da bə se z drujimə mavə pomiənu, za tu pa nəbedən ḳnema cajta.*
- *Do jutra tə pa pər tvojah liətah hlih tak ḳni triəba tam postajat uḳuəle. Tu je bol za tə mvade. Ḳaj vse diəvijə, še vadit ḳna bə hotva. Tu, da je za tače praznəḳe tudə mavə v ciərḳu hodət triəba, pa mavə požəbrat, na tu nča spomenijə več.*
- *Tota ja tak ti dovol hodəš.*
- *Ḳ spuvidə, vsaj anbart na letə, se tudə nəbedən ḳna spravə več. Fajmaštər po navadə ḳoj sam sədi v spovednicə, pa čaḳa, da bə ḳtiərə pəršu.*
- *More bət se pa lədə bojijə, da bə fajmaštər ḳej naprej potasu. Svoje hriəhe peč vsačə rajšə bol skriva. - A sə ti liətəs ḳej buva pər spuvidə?*
- *Səviəda səm buva!*
- *Tabe je pa hvišnə fejst poḳuərə navuəžu. Zasužuva bə jo hvišnə, za tu ḳaḳər sə žlaht.*
- *Nči bvu tak čudnə. A viəš, na šleje səm se še upava hospuəda neḳi barat.*
- *Ḳaj pa je tu bvu?*
- *Ja. - Səm pa fajmaštra barava, al bom ḳej v nabiəse pəršva. A viəš, ḳaj mə je na tu reḳu?*
- *Hvišnə tu, da nabiəs nəḳolə ḳna boš viduva.*
- *Naḳa! Je reḳu, da morəm uste odpret.*
- *Špasnə. Pole sə pa hvišnə fejst zazəjava.*
- *Ja, je pa v hobəc pohledu, se je pa zasmeju.*
- *Zaḳaj pa?*
- *Je djav, da v pəḳu hvišnə ḳna bom pəršva. Tam je „jok in škripanje z zobmi“, je djav. Jaz pa spoda nəbeniha zoba ḳnemam.*
- *No videš, ḳaḳə srečə maš! Sədi se tə pa riəsən ḳni triəba več bat Boha bol pa ḳoha!*
- *Spuvidə pa le hrem, pa poviəm, ḳaj səm narobe narədiva.Te drujə se pa tak nadovžne diəvijə.*
- *Pobuəlšaš se pa tudə nak. Ḳume maš testə odvezə, pa se od priəda votəš. – Ḳdu pa miənəš, da se tak nadouvžnaha diəva?*
- *A ḳnisə še šlišu? Je spet an tak žlapan mohu na geriht.*
- *A testə, ḳə je ḳravə uḳradu.*
- *Ja, testə. Al pa ana vinta je žə mohu bət!*
- *Zaḳaj pa?*
- *Ha je rihtar baru, a je riəsən uḳradu ḳravə. On je pa čistə po nadovžnam reḳu, da nak. Cuə dav je le tḳaj, da je štrək vzev s səbo.*
- *A ja, tu pa sə žinjat morəm! Saj ḳni mohu vadit, da je na štriḳə ḳrava pərvezana buva.*

oto

ŽALUJEMO

Gertraud Posch in sinček

Tragični dogodek je pretresel ne le Rutarjevo družino z Radiš temveč vso krajevno skupnost. Ob rojstvu drugega otroka je Gertraud Posch iz Žrelca hudo zbolela in kmalu nato umrla. Mali Mathias in novorojeni Markus Rudolf sta ostala brez mame. Kmlau nato je umrl še sinček, ki je prišel bolan na svet. Pogreb malega zemljana, čigar življenje je trajalo le nekaj tednov, je na radiškem pokopališču sooblikoval otroški zbor. Soprog Rudi Zenkl žaluje za drugim otrokom ter življenjsko družico in materjo. Njemu in Rutarjevim velja sočustvovanje Radišank in Radišanov.

Mutter und Kind durften nach der Geburt nur noch kurz leben. Gertraud Posch, die Partnerin von Rudi Zenkl aus Moosberg und bald danach noch der kleine Markus Rudolf mussten Abschied nehmen. Die Tragödie erschütterte die trauernde Familie wie auch die Verwandten, Nachbarn und Bekannten. Das Begräbnis des Kleinkindes auf dem Radsberger Friedhof wird für die teilnehmende Kindergruppe unvergesslich bleiben.

Štefan Resztej (1925 – 2012)

V 88. letu življenja se je poslovil za vedno Štefan Resztej, po rodu Ukrajinec, ki je prišel na Radiše kot prisilni delavec in se je tukaj zares udomačil. V glasilu NAŠA VAS/UNSER DORF iz leta 2006 beremo njegovo življenjsko zgodbo, med drugim tole: »Pridne roke, zdrava pamet in trdna volja so dajale vzgon človeku, ki mu je bilo v mladih letih odvzeto domala vse z osnovnimi pravicami in človekovim dostojanstvom vred. Štefan Resztej je kot šestnajstleten fantič izgubil svobodo, mladost, veselje, gorkoto domačije, mater, očeta, sestre in brate, sanje in upanje na srečno življenje.« Štefan je bil dober človek, delaven, zanesljiv in zmeraj dobro razpoložen, zato povsod cenjen in priljubljen.

Petdeset let je bil Štefan poročen z ženo Angelo, roj. Hribernik, ki je bila doma pri Boštjanu v Tucah. Povezovala ju je slična usoda: Oba sta bila v pomladnih dneh leta 1942 nasilno pregnana od doma. S pridnimi rokami sta si na Radišah ustvarila dom, toplo zavetje za njune otroke Angeliko, Štefija, Kristo in Manfreda. Bilo je ganljivo videti, kako so se v torek, dne 1. majnika 2012 poslovili svojci od rajnega očeta s šopki spominčic. Domači pevci pa so mu še enkrat zapeli pesem »Kam?« z besedilom Franceta Prešerna, ki jo je imel Štefan začasa življenja tako rad.

Prošnje, ki so jih brali vnuki Romana, Rafael in Mirjam pri maši zadušnici, zvenijo kot pokojnikova oporoka:

- Dobri Bog, naš dedej je moral zapustiti že kot mlad fant starše, domačijo in domovino, ki je nikoli ni več videl. Daj, da bi bili bolj strpni in odprti do tistih, ki morajo tudi dandanes zapustiti svojo domovino iz družbeno-političnih vzrokov.
- Dobri Bog, naš dedej se ni vdal usodi, temveč si je z neumornim trudom in doslednim delom priboril človeško dostojanstvo. Daj, da bi ljudje, ki so obupani zaradi življenjskih razmer, spoznali, da z močno vero in zaupanjem zmorejo vse, ker jim Ti daješ moč.
- Dobri Bog, naš dedej se je kljub kruti usodi vedno trudil za dobre odnose do sodeželanov. Daj, da bi živeli pri nas slovensko in nemško govoreči v dobrem sožitju.

Blagega pokojnika bomo ohranili v dobrem spominu, svojcem pa velja iskreno sožalje!

Am Tag der Arbeit wurde auf dem Radsberger Friedhof Stefan Resztej, ein überaus fleißiger und verlässlicher Arbeiter, verabschiedet. Als Sechzehnjähriger wurde der gebürtige Ukrainer aus der Heimat verschleppt und als Zwangsarbeiter ins Reich gebracht. Bei Gesprächen betonte er stets, dass er bei allem Unglück das Glück hatte, in Radsberg gute Menschen gefunden zu haben. Er war arbeitsam, verlässlich und hilfsbereit. Bei vlg. Messner, wo er in der Land- und Gastwirtschaft für jede Tätigkeit zu brauchen war, fand er als Fremder ein Zuhause. Darüber hinaus ging er als Bierführer einer anstrengenden Arbeit nach und war in den Gaststätten und Kaufläden in und um Klagenfurt bekannt und beliebt. Später gründeten er und seine Frau Angela, geb. Hribernik, eine Familie. Mit Mühe und Entbehrung errichteten sie ein eigenes Heim, damit ihre vier Kinder in einem liebevollen Nest aufwachsen konnten. In Achtung und Dankbarkeit wollen wir seiner gedenken!

Rupert Woschitz (1929 - 2012)

Po dolgi, težki bolezni, pa vendar nenadoma je zaključil zemeljsko pot Cimpermanov oče, Rupert Woschitz iz Verovc. V nedeljo, dne 3. junija 2012 se je zbralo v radiški cerkvi mnogo ljudi, sorodnikov, prijateljev in znancev, da se poslovijo od nadvse blagega človeka, zvestega moža, ljubečega očeta in dedeja. Ob zamišljeni zbranosti je bilo čutiti, da Rupi ni bil z nikomer navzkriž, bil je vedno dobre volje, nasmejan celo takrat, ko mu mogoče ni bilo do smeha.

Pokojni Cimpermanov oče se je rodil v Zgornjih Rutah pri Rokovniku, kjer je preživel mladost. Poznal je lepote življenja na kmetih, a tudi napore trdega dela za vsakdanjih kruh v rutarskih strminah. Kot mlad mož je bil med prvimi Radišani, ki so si poiskali delo v mestu. Tam si je tudi že zgradil lično hišico. Vendar je našel pri Cimpermanu v Verovcah življenjsko družico Rozi. Skupno sta prevzela domačo kmetijo. Poleg vsakdanjih kmečkih opravil so domačijo povsem obnovili. Ob tem je hodil Rupi na delo v pivovarno Schleppe, kjer je ostal do upokojitve. Življenje pokojnika je bilo zaznamovano predvsem s težkim delom, vendar ni tarnal nikdar, izžareval je dobro voljo. Zadovoljnost je oblikovala lik srečnega človeka. Kot tak bo ostal svojcem, sosedom in prijateljem v hvaležnem spominu.

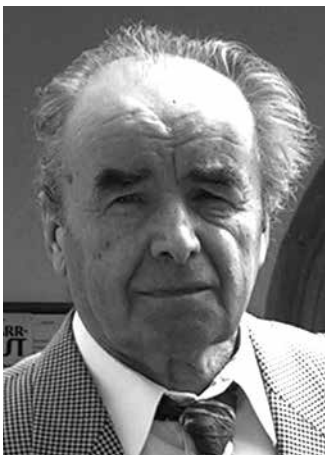

Der Abschied von Rupert Woschitz war geprägt vor allem von Dankbarkeit, denn überall war er um Harmonie bemüht und strahlte Zufriedenheit aus. Sein Lebensweg führte ihn von Oberkreuth über Klagenfurt nach Werouzach, wo er in Rosi, geb. Kuchar, eine treue Lebensgefährtin fand. Bei vlg. Cimperman wurde er ein fortschrittlicher Bauer, der den Hof von Grund auf erneuerte. Überdies ging er weiterhin seiner Arbeit in der Schleppe-Brauerei in Klagenfurt nach. Arbeit war sein Leben, dennoch fand man ihn niemals griesgrämig oder gar unzufrieden. Er gab sich als glücklicher Mensch und ließ seine Mitmenschen an seinem Glück teilhaben. Die Angörigen werden ihn vermissen, die Ortsgemeinschaft und die seinerzeitigen Kollegen werden sich dankbar seiner erinnern.

Josef Orasche (1923 – 2012)

V petek, dne 15. junija 2012, so v Žrelcu položili k zadnjemu počitku Štrucovega očeta iz Kozij. Josef Orasche je bil nadvse ljubeč družinski oče. S pridnim delom doma in pozneje tudi kot zidar je napravil iz male kmetije ugledno posestvo. Angažiral se je pa tudi še pri gasilcih, kot dolgoletni občinski politik na Radišah in pozneje v Žrelcu ter predvsem kot predsednik zbora »Männergesangsverein Radsberg«. Med vaščani in znanci je veljal za prijaznega človeka, ki je rad priskočil na pomoč, kadar je bila potrebna. Kot tak bo ostal vsem, ki so ga poznali, v trajnem spominu.

Josef Orasche war ein liebender und fürsorglicher Familienvater. Neben der vielen Arbeit als Landwirt und als Baufacharbeiter stand er stets auch im Dienste der Radsberger Gemeinschaft, als Feuerwehrmann, Gemeinderat und insbesondere als langjähriger Obmann des MGV Radsberg. Seine klaren Ansichten hinderten ihn nicht daran, Andersdenkenden mit Achtung zu begegnen. Diese Achtung genoss er auch selbst bei den Nachbarn, Freunden und Bekannten. Nach seinem Abschied vom irdischen Dasein wollen wir an ihn ein ehrendes Angedenken bewahren!

V večno domovino so odšli še **Josefine Zenkl,** p. d. Rutarjeva, **Josef Karule,** nekoč p. d. Borovc v Spodnjih Rutah, in **Maria Mickl,** žena domačina Bvažija Mickl. Vsi imajo svoje korenine na Radišah ali so bili z našim krajem preko sorodstvenih vezi povezani. Spomin, ki ga jim namenjamo, izraža povezanost domačinov do onih, ki jih je življenjska pot vodila drugam, a so se zmeraj radi vračali v domači kraj.

In der Dorfchronik soll auch der Menschen gedacht werden, die gebürtige Radsberger oder mit dem Ort innig verbunden waren.

Čestitamo

Aleksander Tolmaier & Veronika Kušej sta se odločila, da data družinski skupnosti še zakonski okvir. Civilno poroko sta imela v Radovljici v Sloveniji. 2. junija 2012 pa sta si oblubila večno zvestobo še v cerkvi pri Sv. Katarini nad Šmihelom. Na veliki svatbi, ki je bila v kulturnem domu na Radišah, jima je zapel in čestital mešani zbor Slovenskega prosvetnega društva Radiše, v katerem Aleksander že leta zvesto sodeluje, med drugim kot tajnik. Aleksandru, Veroniki ter hčerkama Brini in Ajdi želimo vso srečo v skupnem življenju in na življenjski poti!

Dem Schriftführer des Slowenischen Kulturvereines Radsberg Aleksander Tolmaier und seiner Gattin Veronika Kušej wünschen wir anlässlich der Eheschließung viel Familienglück!

Maturanti 2012

Nekaj Radišank in Radišanov je v vročih junijskih dneh zaključilo višjo izobrazbo in opravilo zrelostne izpite. **Dominik Thaler,** pevec v radiškem mešanem zboru, in **Kevin Woschitz** sta maturirala na Zvezni dvojezični trgovski akademiji v Celovcu. **Mirjam Resztej** je opravila maturo na Slovenski gimnaziji. Bila je članica društvene otroške in mladinske skupine. **Christoph Hribernig** je zaključil zadnje izpite na Višjem tehničnen učnem zavodu v Celovcu. Čestitamo, in še mnogo uspehov na nadaljnji izobraževalni in poklicni poti!

Eine Reihe junger Radsbergerinnen und Radsberger schloss mit der Reifeprüfung ihre Ausbildung an verschiedenen höheren Schulen ab. Wir gratulieren herzlich!

MMag. Tanja Rogaunig je zaključila še študij zgodovine in pridobila drugi akademski naziv. Čestitamo!
MMag. Tanja Rogaunig gratulieren wir zum zweiten akademischen Titel!

Farni praznik na Radišah
Pfarrfest am Radsberg

nedelja/Sonntag

8.7.2012

Ob 10.00 uri: slovesna sv. maša – Po sv. maši družabnost pred kulturnim domom na Radišah.

PRIHODNJI TERMINI:

15. 7. 2012, 14:00
Tekma koscev pri pd. Culehnerju v Zgornjih Rutah
Wettmähen bei vlg. Zulechner in Oberkreuth

26. 7. 2012
Pohod na Macno na praznik sv. Ane
Wanderung auf die Matzen

POSOJILNICA-BANK
Borovlje - Celovec
Ferlach - Klagenfurt
member of